

lettiin yhdessä. Avustaja toisti, mutta hieman muunnellen säveltä, saman säkeen. Sillä aikaa päälaulajalla oli aikaa sepittää tai muistella seuraavaa säettä, kunnes hän viimeisiä tavuja toistettaessa yhtyi avustajaansa. Sitten hän taas lauloi yksin seuraavaa säettä, jonka toveri samoin toisti. Niin jatkettiin runon loppuun, jolloin laulajat saivat hyvän kestityksen ja heitä kehoitettiin jatkamaan koossa-olevien ratoksi. Mutta kun he olivat laulaneet runovarastonsa loppuun, väsyivät tai ääni sortui, niin harvoin tapahtui, ettei olisi ollut niitä, jotka olivat valmiit astumaan heidän tilallensa. Kaikki läsnäolijat sekä nuoret että vanhat kerääntyivät laulajien ympärille huvitettuina ja tarkkaavaisina kuunnellen lauluja, jotka siten periytyivät halki aikojen, suvusta sukuun, ilman että niitä kirjoiteltiin muistiin. Kun tämä ajanviete on saavuttanut ennen muita seurahuveja kansan mieltymyksen, saattoi tällaista laulua herkeämättä jatkaa usein myöhään yöhön, kunnes uusi kestitys tai uni sekä humala sen vihdoin lopetti».

Kaikista vanhimmista tiedonannoista käy selville, että kaksinlaulu oli yleistä Savossa, Länsi-Suomessa, Pohjanmaalla ja Karjalassa. Savolaiset ja pohjalaiset kansanrunoilijat käyttivät usein samaa esitystapaa omia sepitelmiänsä laulaessaan — siis »lainaten» sen vanhasta runolaulusta.

*

Väitetään, että samoilla alueilla kuin kaksinlaulua myöskin kanteleensoittoa harjoitettiin runonlaulun yhteydessä. Porthan siitä kertoo: »Aina milloin maanmiehemme huvittelevat tavanmukaisella laululla, he enimmäkseen mielellään yhdistävät siihen kanteleen soiton. Jos siis on saatavissa taitava soittaja, niin tämä säästää laulajia kielisoittimella. Jos yksi vain laulaa, niin kanteleensoittaja hoitaa puoltajan tointa, ja kertaa kanteleella säveltä, josta puoltaja tavallisesti pitää huolen. Sen kestäessä laulaja on vai.»

Italialaisen Acerbin vv. 1798—99 Suomeen tekemältä matkalta julkaistussa kirjassa on tunnettu kuva runolaulusta.

Siinä kaksi miestä laulaa toisiansa kädestä pitäen ja kolmas säestää kanteleella. Samanlainen kuva on Acerbin matkatoverin A. F. Skjöldebrandin matkakuvauksessa. Tavallaan lauluun kanteleen säestyksellä viittaavat Vuoleen säkeet:

Kyllä soi pi soria ääni,
ääni kaunis kaljakoipi,
kun on soria soittelija. (124)

Runoissa tavataan Väinämöinen samalla kertaa kanteleen soittajana ja laulajana. Vienan läänissä metsän emäntä nousi kuulemaan

Väinämöisen soitantoa,
soitantoa, laulantoa. (583)

Väinämöisen kutsuttua kaikkea kansaa kannelta soittamaan:

Ei käy ilo ilox,
eikä laulu laulux.
Rupei vanha Väinämöinen,
siitä kävi ilo ilox,
siitä laulu, laulux,
siitä soitanta somax. (589)

Kanteleensoittorunossa sanotaan Väinämöisestä, että hän »Soittelovi, laulelovi» (620).

Suomen Karjalassa Väinämöisen soittaessa

Jo ilo ilolta tuntui,
laulu laululle tajusi. (547)

Tahi nuorison soittaessa

Soitti nuoret, soitti vanhat,
soitti keskinkertahiset,
ei laulu lauluksi kajaha
virret virreksi menesty (549, 550).

Väinämöisen soitellessa:

Jo ilo ilolle tuntui,
laulu laululle kajahti (551)

Tällainen oman laulunsa kanteleella säestäminen lienee ollut harvinaista. Runonkerääjätäkään eivät sellaista tapaa ole nähneet.¹

*

Eteläisillä alueilla, Virossa ja Inkerissä runoja esitti kuoro tahi kaksi kuoroa esilaulajan johdolla. *J. Chr. Petri* mainitsee *Virossa* olleen kaksi kuoroa: »He laulavat aina yksiaänisesti kahtena vuorottelevana kuorona, niin, että jokaisen säkeen, minkä toinen kuoro laulaa, toinen toistaa, vieläpä joskus useamman kerran.» Edelleen hän kertoo: »Päälaulajina ovat naiset. Tavallisesti he jakautuvat kahteen kuoroon. Toinen kuoro laulaa säkeen, toinen toistaa. Muutama miin lauluihin he liittävätkä joka säkeen jälkeen määrättyjä lopputavuja, joissa ei ole ajatusta eikä järkeä, kuten häissä 'kassikenne, kannikenne, mitkä paikoittain venytetään pitkäveteisiksi, Tarton tienoilla taas lauletaan reippaasti.»

Tämä viron kieltä taitamaton saksalainen käsitti kyllä oikein esittämistavan ja myöskin kuoron loppuleelottamisen, refrängin.

Inkerin runolauluun kuuluu vuorottelu esilaulajan ja kuoron välillä. Kuoro toisti esilaulajan sanat kaksi, kolme, jopa neliaänisesti, jos miehiä oli mukana.

Joka säkeen jälkeen kuoron liittämästä loppuloilotuksesta *Ahlqvist* arvelee: »He, liittävätkä joka runosäkeen perään pitkän, 'nuotin kannatukseksi' kutsutun loilotuksen, joka, ennen toisen säkeen sanomista, kerrotaan kolmasti ja lauletaan tavuilla: tuulaillallej, hoila-illallej. Tämä loilotus arvattavasti ottaa paljon aikaa, ja näin kelpaa vähempi-muistoinenkin esilaulajaksi, vaan — 'entiseen aikaan', sanoi muuan vanha ämmä, 'oli virttäkin kyllä laulaa, ei silloin tarvinnut tuulaillalla laulua jatkaa niinkuin nyt.»

Tätä loppuloilotuksen liittämistä inkeriläiset pitivät venäläisestä vaikutuksesta syntyneenä ja arvelivat »duusinkoita» ja »maasinkoita» lisätyn vasta venäläisten tullessa naapureiksi.

¹ B. A. Paldani kirjoittaa epäselvästi *Parkanosta* (v. 1852): »Vanhat sanovat täällä ennen Kanteleillain lauletun.»